

סימן עא

היתר נישואין לבת לאם יהודיה ואב קראי מרוסיה

אלי. הרה"ג יעקב אליעזרוב שליט"א, צדד שאפשר להתירה להנשא, אע"פ שאביה קראי, ועל אף פסק הרמ"א באהע"ז סימן ד' סעיף ל"ז, וז"ל "הקראים אסור להתחתן בהם וכולם הם ספק ממזרים ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור", (בענין הקראים מרוסיה לא נהגו עד כה אחרת), וזאת על פי הנודע ביהודה מהדורא קמא סי' ה', שהובא בפתחי תשובה שם, שכתב "שהרמ"א אסרם כספק ממזרים רק במקום קביעותם, שאף שרובן לאו בני גירושין, כיון שיש בהם מיעוט קבוע, כל קבוע כמחצה על מחצה, ואסורים כספק ממזרים, אבל אם פירש אחד מהם אמרינן כל דפריש מהרוב שאינם אסורים", ועיין שם שסיים "שאם האשה מעולם לא היתה במקום קביעות הקראים שאבותיה נסעו משם ונולדה חוץ למקום קביעות הקראים הרי זו מותרת להשאר תחת בעלה כיון שנעשה מעשה", והוסיף "אם היא בגדלותה כבר היתה במקום הקביעות והיא עצמה נסעה משם, אין אני לא מהמתירים ולא מהאוסרים כיון שכמה קדמונים התירו לקבלם אף במקום קביעותם, ולכן איני אומר בזה לא איסור ולא היתר", עכ"ל. ולפ"ז כיון שבנידון דידן הבת נולדה לאחר שאביה פרש ממקום קביעות הקראים, ובמקומם אין קהילת קראים כלל, הרי יש לדון כל דפריש מרובא פריש, ואביה מהרוב שאינם ספק ממזרים, ואמנם הנודע ביהודה התיר רק לאחר שנעשה מעשה שנישאו ולא לכתחילה, כיון שהנודע ביהודה כתב שגם מבלי היתר זה אינו לא אוסר ולא מתיר, משום שאפשר לסמוך על המתירים את הקראים, אף בנדוננו יש להקל, וזאת בצירוף הסברא שקבוע שאינו ניכר דינו כמחצה על מחצה מדרבנן, וכיון שספק ממזר אסור מדרבנן, הוי תרי דרבנן לקולא, וכתב הרה"ג יעקב אליעזרוב שליט"א "שהרוצה להקל יש לו על מי לסמוך, בפרט שיש לדון שהוי בדיעבד שאם לא כן ידורו יחדיו בלא חו"ק ולכך יש לצדד להקל", ואעפ"כ כתב להעביר ההחלטה לנשיא בית הדין הגדול.

הרה"ג רבי אברהם שרמן שליט"א כתב פסק דין מנומק החולק על האמור לעיל, תחילה הדגיש

קבלתי לעיון ולהחלטה בקשה להיתר נישואין שנידונה בבית הדין הרבני בתל אביב, המבקשת בת לאם יהודיה שאביה יהודי קראי מרוסיה. לאחר חילוקי דעות בבית הדין הוחלט להפנות אלי הבקשה כנשיא בית הדין הגדול, והטעם "היות והשאלה אינה נוגעת למבקשת בלבד אלא לכל עדת הקראים מרוסיה". והוצע לי למנות הרכב מיוחד של בית דין חשוב שידון בשאלה הכללית, ובהחלטת בית הדין מצוינת הערה "יש לציין את דחיפות הענין לאור בקשתה של המבקשת להנשא בקרוב".

מעיון בחומר שנשלח אלי, מתברר שאפשר להפריד בין בקשת האשה, לשאלה הכללית של הקראים מרוסיה, כיון שבבת לאם יהודיה עסקינן, אמרתי לברר תחילה בקשה זו לאור דחיפות הענין, ובל"ג נקום ונשנה פרק זה של הקראים מרוסיה, ואפשר ע"י בית דין חשוב בהתייעצות עם גדולי הלכה.

הנתונים הם שהמבקשת פתחה תיק לנישואין במועצה הדתית בתל אביב, כשנודע שאביה קראי, הופנתה לבית הדין הרבני כיון שלראשונה פגשו בשאלת יחוס קראי מרוסיה (בענין קראים ממצרים הנוהג בת"א להתירם על פי הוראת מרן הגר"ע יוסף שליט"א, עוד מתקופת היותו רבה של ת"א, וכן מלאחר מכן כששמע כרב הראשי ונשיא בית הדין הגדול, וזאת לאחר שיקבלו חבירות וינהגו כדת משה וישראל). הביורר שאבי המבקשת קראי נעשה בבית הדין בשנת תשנ"ב, אם המבקשת ואביה פתחו תיק אישור יהדות בת"א, ושם הודיעו שהאב קראי, על פי עדויות ברורות פסק בית הדין לאשר יהדות האב, בתוספת הערה שהוא יהודי קראי, לאור אותו בירור הופנתה שנית לבירור בכואה להנשא.

א. דין קראי רוסייה

הדיינים בבית הדין כתבו שני פסקי דין מנומקים אחד שמצדד להתירה להנשא, והשני הסובר שיש לאוסרה, והחליטו פה אחד להעביר הדין וההחלטה

ב. בת קראי ויהודיה מעוררת רק שאלת ספק ממזרות

ונראה לי שיש חילוק יסודי בין כל מה שהביא הגר"א שרמן שליט"א בשם האחרונים שהלכה למעשה לא הסתמכו על סברת הנודע ביהודה ולא נטו להתיר, לנידון דידן, לפי שהשאלה העומדת לפנינו אינה שאלת היתר הקראים, ועל כן מצאתי לידון בה בהקדם בנפרד, שהרי המבקשת היא יהודיה לכל הדעות לפי שאמה יהודיה, רק כיון שאביה קראי ויש בו ספק ממזרות, השאלה היא האם יש לאסור את הבת מלבא בקהל משום ספק ממזרות של אביה, אבל כיון שאינה קראית אין כאן שאלה של היתר הקראים.

על כן ברור שגם אם דעת חכמים לרחק ולא לקרב הקראים, הדברים אמורים על נשואי הקראים, ולא על המבקשת דידן, וכי בגלל שאביה קראי תחשב כקראית ח"ו, והרי אין לה כל ידיעה ממעשיהם, ויחוסה אחר אמה כיהודיה, ורק משום גזירת הכתוב שהלך אחר הפסול שממזר פוסל זרעו, על כן יש לדון בבת זו אם אסורה היא משום ספק ממזרות, על פי כללי ההלכה של איסור זה ותו לא, ויש להתייחס להיתרים שהביא בזה הנודע ביהודה.

ומה שכתב שהנודע ביהודה לא התיר רק בתנאי שיקבלו חבירות וישמרו מצוות, הדברים אמורים בהיתר להשיא ישראל לבת קראי או הפוך, שאין להתיירם גם לדעת המתירים מחשש ספק ממזר משום דעותיהם והנהגתם, אבל בנידון דידן הבת אינה קראית ואין לה שייכות לכתם, והרי היא כבת ישראל שאינה יודעת ואינה שומרת מצוות, ומה ענין קבלת חבירות לספק ממזרות שנטבע בה דרך אביה.

ומה שכתב שגם הנודע ביהודה התיר בדיעבד לאחר שכבר נעשה מעשה, ולא התיר לכתחילה להשיאם, לצערינו בנידון דידן כבר נעשה מעשה גמור ע"י אביה שלקח אמה היהודיה והוליד ממנה את המבקשת, וכשאנו דנים על המבקשת אם מותרת לבא בקהל, אין זה לכתחילה אלא מצב של בדיעבד גמור.

ג. חובת ההצלה מעגינות במצב שנוצר שלא באשמת הבת

הנהגה שאלה זו אם להתיר המבקשת להנשא, או

שהנוהג להתיר הקראים הוא רק על קראי מצרים, ולא על קראי רוסיה, לפי שגם המתירים הדגישו את ההבדלים בין העדות, שיש בהם סיבות יותר לאסור את קראי רוסיה על קראי מצרים.

על ההיתר על פי דברי הנודע ביהודה העיר, שגם הנודע ביהודה התיר רק כשהקראים עוזבים דרכם הרעה, מקבלים חבירות, ושומרים תורה כדת משה וישראל, כפי שכתב בתשובה שם, ובנידון דידן המבקשת מרוסיה אינה שומרת ואינה יודעת לשמור, ואין לה אפילו אפשרות בכדי שיעשו ללמוד לשמור ולעשות. זאת ועוד, הנודע ביהודה מדגיש שהתיר רק אם נעשה כבר מעשה שנישאו אבל לא התיר בשום אופן להשיא קראים לכתחילה. והביא בזה מה שכתב השדי חמד בארוכה, שנשאלה שאלה מעין זו ביהודי שבקש לשאת בת קראים מרוסיה, לאחר שהגיעו למקום שאין בו קראים כלל, ונשאלה השאלה הלכה למעשה לשלושה גדולים בדור, ולא התירו בשום אופן להשיא לכתחילה, וגם לאחר שנישאו במקום אחר, לא הסכימו בשום אופן לאשר הנישואין בדיעבד, הרי שלא פסקו כן הלכה למעשה. והוסיף שם שאין להחשיב הדבר כדיעבד ולנהוג לקולא, והטעם שאם לא נתיר להם בלאו הכי יחיו יחד בלא חו"ק, כפי שכתב הרה"ג רבי יעקב אליעזרוב שליט"א, וציטט בזה דברי האחרונים שהביא השדי חמד שאין לנהוג כן, שח"ו להתיר למי שמבקש לעבור עבירה, מהטעם שבלאו הכי יעבור, והוסיף מקורות שאפי' אם ימירו דתם אין להתיר לעוברי עבירה אפי' איסור קל מדרבנן, שאם לא כן תהא התורה פלסתר ח"ו, ועל כגון דא נאמר יאבד שלמה ואלף שלמה ולא קוצו של יוד, כמבואר בפוסקים.

והוסיף שם שמלבד איסור ספק ממזרות, מבואר בפוסקים שחכמי הדורות הרחיקו הקראים והתקינו שלא לקרבם, כמליצת הראשונים שהם "קראים שאינם מתאחים לעולם". וגם אם יש מקום להתיירם לבא בקהל, אין לקרבם מכח תקנת חכמים, על כן גם אם יש צדדי היתר, יש להמשיך הנהוג שלא לקרבם. אולם בענין זה, הסתפק אם גם על נידון דידן יש לנהוג כן, כיון שהבת ואביה אינם קראים שנוהגים במנהגייהם, לפי שאין להם כל קשר להם אלא יחוס אביה בלבד, והשאיר הדבר בצ"ע. עכ"פ להלכה צדד שלא להתירה להנשא, ואף הוא העביר הדבר אלי.

התירו לקבלם אף במקום קביעותם לכן אין אני אומר לא איסור ולא היתר". הדברים אמורים רק כשהדיון הוא אם להוציאם זה מזה לאחר שנישאו ללא היתר, והשאלה אם לאשר נישואיהן אם לאו. אבל אם היתה השאלה לפנינו על מי שנולד מנישואין אלה אם לאוסרו לבא בקהל, מסתבר שלא היה נמנע מלהתיר, שהרי הנודע ביהודה שקד על תקנת בנות ישראל להתירם, וק"ו במקום שיצאה מהקביעות ואמרינן כל דפריש, שלא להפרידם לאחר שנעשה מעשה, והרי התיר למעשה הבאים אחריהם לבא בקהל, שאם לא כן נרבה ממזרים בישראל.

ד. חובת ריחוק הקראים לא חלה על ספק ממזרים

והנה המעיין בקונטרסים בענין היתר הקראים, בפרט בשדי חמד שאסף כעמיר גורנה דעות האוסרים והמתירים וטעמיהם, יבחין שחלק ניכר מהאוסרים אע"פ שדנו להקל מטעמי איסור ספק ממזרות, פסקו לאוסרם מלבא בקהל בכדי לרחק הקראים, וידוע מה שכתב בים של שלמה בפרק עשרה יוחסין, וז"ל "ואני שמעתי שחכם גדול אחד בארץ ישראל רצה להתיר הקראים ונתקצרה לו השעה מהשמים והלך לעולמו" וכו', וראה בכך סימן משמים לנהוג להרחיקם, ולהוקיעם עקב דעותיהם והשפעתם. אולם כל זה כשמבקשים להתיר הקראים לבא בקהל, וכאשר דנים על ישראלית ודאי שרבים המתירים על פי כללי ההיתרים בספק ממזר, ומענין הדבר שגם בדורנו כשנתעוררה השאלה עם עלייתם של קראי מצרים בארץ, אף שמרן הגר"ע יוסף שליט"א הורה להתירם על פי מה שנהגו במצרים, וכפי שהרחיב בתשובתו הרמתה ביביע אומר חלק ו' רבים חלקו על פסיקה זו, ובראשם הגר"א וולדנברג שליט"א שכתב בזמנו קונטרס, והובא בציץ אליעזר חלק ד' שאסף כעמיר גורנה סברות האוסרים, והביא דברי גדולי הלכה בזה לאסור, והזהיר מפני המגמה להקל בהם ע"ש, אעפ"כ כשדן בשאלה אם מותר לרב לאשר נישואי קראי עם קראית, או שיש בכך משום מסייע לעוברי עבירה, כתב בשו"ת ציץ אליעזר חלק ד' וז"ל, "אם האישור יהיה בנוסח מאשרים נשואי קראית זאת לפלוני הקראי שנעשו כמנהגיהם אפשר לעשות זאת, ואע"פ שאנו יוצאים ביד רמ"א שפסק באבן העזר סי' ד' סעיף ל"ז שהקראים אסור להתחתן אתם משום ספק ממזרים ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור, מ"מ נראה שזה

לאוסרה כספק ממזרת, פירושו לאוסרה להנשא לעולם, שהרי אסור לה להנשא לא לממזר ודאי ולא לספק ממזר ולא ליהודי גמור, ואין כיום גם דרך להתירה בשפחה כדרך שהציעו להתיר הקראים, ובשאלה זו ודאי שיש לדון בה למצוא הפתח, ואין דיעבד גדול הימנה. ואין לדמות כלל הדבר למה שהביאו בשם החתם סופר שם ועוד, שאין לחשוש שבלאו הכי ינשאו או שימירו דתם וכדומה, משום שכל המובאות שם עוסקות במי שרוצה לעבור עבירה כגון ישראל שרוצה שיתירו לו קראית האסורה, על כגון דא כתב החתם סופר ח"ו להתיר איסורים למי שמבקש לפרוץ גדר, אבל בנדון דידן לא הישראל מבקש שנתיר לו לשאת את ספק הממזרת. בפנינו בת ישראל המבקשת להנשא כדת וכדין, ודמעתה על לחיה, שאם נאסור אותה, לא תוכל להנשא כלל, ויש לזכור שהמבקשת לא היא שחטאה ולא היא שנישאה לקראי, ואין לה קשר עמהם, וגם אמה שנשאה לקראי ברוסיה בדור תהפוכות זה הרי היא כתינוק שנשבה, לפי שלא ידעה כלל שאסור להנשא לו ושהוא ספק ממזר, והנה כיון שבת זו בת ישראל היא כפי שנפסק בבירור, חייבת היא בכל המצוות, ואנחנו כערכים צריכים להשתדל שתקיים המצוות כולם. המבקשת בחסדי ה' זכתה לעלות לארץ עם שאר עולי רוסיה, ואע"פ שאינה יודעת ואינה שומרת ומקיימת מצוות, יש סיכוי שבארץ תזכה ותחזור בתשובה, וזה תפקידנו וחובתנו לדאוג לכך, וברור שאם תאסר כספק ממזרת להנשא ולבא בקהל, אין כל סיכוי שתתקרב ליהדות ותמלא חובותיה, על כן אין זה איום של המבקשת, אלא מציאות עגומה שאם לא נשתדל להתירה להנשא ברור שלא תשמור מצוות, ואולי אף תמיר דתה, ובודאי שאין זה דומה לכל המובאות שזכרו בנידון, אדרבא יש להביא לשון הפוסקים עד כמה שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל להצילם מעגינותם ולהתירם לבא בקהל, ועד כמה נדחקו להקל בפרצות דחוקות, ובלבד להציל בנות ישראל מאיסורם, ואין כאן רק ענין "שהרוצה להקל יש לו על מי לסמוך", כפי שכתב הגר"י אליעזרוב שליט"א, לפי שבכגון דא מצוה עלינו להקל.

ומסתבר שמה שכתב הנודע ביהודה שגם כשלא יצאה ממקום קביעות, ואין היתר של כל דפריש, "אין אני מן המתירים ולא מהאוסרים כיון שכמה קדמונים

הוא דוקא לענין להחמיר עלינו איסור התחנתות אתם, אבל נישואי קראי עם קראית יש לומר שגם הרמ"א מודה כן, שלא עשאו כספק ממזרים גמורים, עד כדי לאסור עליהם החיתון זה עם זה, ובכל אופן בשל אישור גרידא אפשר לסמוך על גדולי הפוסקים שהתירום לבוא בקהל ישראל, ואם גם מי שהזהיר מאוד מפני ההיתר מצא מקום לסמוך על המתירים, ודאי שבהיתר בת ישראל לבא בקהל יש מקום להתיר".

ואמנם דוקא מרן הגר"ע יוסף שליט"א, שמצדד להתיר הקראים רק לאחר קבלת חברות, תמה בזה על הוראת הציץ אליעזר, שהרי קראי עם קראית שונהגים במנהגייהם אין מי שהתירם, ובודאי אסור לסייע להם בכל דרך שהיא, עיין מה שכתב בזה בחלק ב' סימן כ"ח, שאסור להנפיק אישור זה, ואם כי נראה שבמחילה מכת"ר בעל הציץ אליעזר שהפריז על המידה, לומר שגם הרמ"א שכתב במפורש שספק ממזרים הם ואסורים, התירם להנשא זה לזה, עכ"פ דעת רוב האוסרים כן, שהאיסור הוא עלינו שלא להתחתן עמם, ולא איסור ספק ממזר שיש לו כמה היתרים.

על כן אמרתי שמצוה למצוא הפתח, ולסמוך בכגון דא על סברת הנודע ביהודה ועל המתירים הרבים, בכדי להציל בת ישראל מכליון רוחני ומעשי ח"ו.

ה. התבוללות קראי רוסי עשתה אותם לספק נכרים

ונראה לי לצרף עוד סברות להקל בנידון דידן, אביה של המבקשת נודע לו שהוא קראי מאמו היהודיה, את אביו לא הכיר כיון שהתייתם בגיל שנה, ואין לו מידע על אביו ויחוסו מלבד הידיעה שהוחזק כקראי, בעדותו ושל אחרים אמר שאין קראים במקומו, ואין להם לא בית כנסת ולא קהילה, ויש לציין שכך המצב בכל רוסיה, עדות הקראים ברוסיה שמנו לפני כמאה שנה יותר מהקהילות במצרים, הוכחדו כמעט כולם ע"י התבוללות, ולא נראה בכל אירופה קהילות קראים מלבד פולין ועוד מקומות בודדים, ראיתי הסבר מתקבל על הדעת למצב זה, בספר נדחי ישראל ליצחק בן צבי הסוקר את ההיסטוריה של הקראים בתקופה האחרונה

שלאחר המלחמה, מביא מחקרים מבוססים והוכחות שבתקופת המלחמה כשעלה הכורת הנאצי ימ"ש, כשבקשו הגרמנים להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ערכו מחקרים לדעת אם הקראים הם מזרע ישראל ואם צריך להשמידם על פי תורת הגזע, לאור זאת החוקרים שחלק מהם היו מלומדים מבני הקראים הרוסים, אמצו תיאוריה שהקראים משורש העם התורקי, ואין להם שייכות לעם היהודי, ובהתאם לתאוריה זו לא הושמדו הקראים באירופה, ובזמן המלחמה טשטשו כל זהות יהודית והתבוללו בין העמים, מכאן ההתבוללות ואובדן הקהילות, לפ"ז מסתבר ביותר שבעשרות השנים האחרונות הקראים הרוסים נשאו נוכריות יותר מיהודיות וקראיות, ואם כי יש לדון אם סברא זו עושה את כל קראי רוסיה ספק יהודים ספק גויים, ואולי אפשר עדין לברר ארבע וחמש דורות.

עכ"פ בנידון דידן שהאבא הקראי אינו מכיר את אביו, רק שמע מאמו שאביו היה קראי, מי אמר שהיה קראי ולא גוי, שסביר מאוד שאמו נכריה או סבתו נוכריה, ואם כן הרי הוא ספק גוי ספק יהודי קראי, ואם גוי הוא אין בו ספק ממזר, וגם אם יאמרו שאמו יהודיה, מנין הוכיחו זאת, והרי גם בארץ רבים המחזיקים עצמם כיהודים מעולי רוסיה, אע"פ שנכרים גמורים הם. משום שברוסיה הלאום נקבע בתעודות על פי האב ולא על פי האם, והנה זה ברור שבדורות האחרונים לא היו לקראים קהילות, ולא שמרו כלל על יחוסם, ועל כן סביר שכל קראי, ספק קראי הוא ספק גוי.

והנה בענין זה הזכירו האחרונים שהגר"ח מבריסק זצ"ל טען להלכה שיש לאסור הקראים לא רק כספק ממזרים אלא גם כספק גויים, שהרי מסתבר שבמשך הזמן הכניסו נכרים לעדתם, והרי גירום אינו גיור כהלכה, ובודאי נטמעו בהם נכרים, והנה חומרא זו קולא היא, שאם קראי ספק גוי אין בו ספק ממזר, וכבר הביאו להקל להתירם על פי סברא זו, ואמנם הגר"ע יוסף שליט"א ביאר טעם המתירים במצרים שלא חששו לסברת הגר"ח מבריסק זצ"ל, והוכיח שהגדולים שהתירום התירו גם למול בני הקראים בשבת, כיון שיהודים הם וחייבים מילה בזמנה, ואם יש בהם ספק נכרים כיצד ימולו מספק בשבת, וכנראה שידוע היה במצרים שהקראים שמרו על יחוסם ולא קבלו גרים ולא התבוללו בין הנכרים.

בפתחי תשובה שם את תשובת השיבת ציון בזה, שאם ברור שחיו כאיש ואישה ושניהם מודים ולא דיימא בעלמא, הרי יש כאן חזקה ברורה שהוא אביו ולא אמרינן כשם, והוי ממזר ודאי, ובנודע ביהודה ביאר שגם אם אמרינן בשם, במצב זה אמרינן רוב בעילות אחר הבעל, וא"כ הוא ודאי ממזר ולא ספק, ועיינן שם שכתב נפק"מ בעוד ספק שאין להקל, וכן כתבו רוב האחרונים, וביארו שהרמ"א התכוון למיוחדת לו בלבד, ולא באשתו לכל דבר ולא דיימא בעלמא, אולם עיינן בשו"ע סימן קנ"ו בהלכות יבום שכתב שגם במיוחדת לו אם לא נשאה אמרינן כשם והבן אינו פוטר מיבום, ואמנם גם שם דעת האחרונים שאם לא דיימא מעלמא הבן פוטר בתורת ודאי בנו, ולא אמרינן כשם, אולם רבים הסוברים שאע"פ שבמיוחדת לא אמרינן כשם, ביבום דאורייתא חיישינן, ועדיין הוא ספק, ועיינן מה שכתב בזה ביביע אומר, עכ"פ בענין היתר בת ישראל יש לצרף דיעות אלה לקולא.

ועיינן שם בח"מ ובבית שמואל ואוצר הפוסקים, ואין מקום להאריך, והנה בנידון דידן מנין לנו שאביו ואמו היו בחזקת לא דיימא מעלמא, ואכן היתה מיוחדת לו ביותר, והרי לא הכיר את אביו ולא ראה את אמו אם דיימא מעלמא, ומלבד הנישואין האזרחיים אין כל ידיעה לקבוע שהוא ודאי בנו, ועדין יש ספק של כשם.

לאור כל הנ"ל נראה שיש להתיר המבקשת להנשא, כיון שבקשתה דחופה ובתנאי שיסכימו עימי חברי, ובאשר לשאלה הכללית של הקראים מרוסיה, עוד חזון למועד, ונודע בכך בהרחבה בהרכב מיוחד כפי שהוצע, וה' יצילנו משגיאות וינחנו בדרך אמת.

ומסתבר שהגר"ח זצ"ל אמר סברתו בקראי רוסייה שעובדה היא שהתבוללו ונטמעו בין הנכרים, ואם עוד בזמן הגר"ח מבריסק היו בהם ספק נכרים, לאחר המלחמה מסתבר הדבר שכולם ספק נכרים. ולצערינו הרי גם בקרב רבים שמחזיקים עצמם יהודים, רבים אינם יהודים, ואין חזקה לעולי רוסייה בלא בירור יסודי, וק"ו אצל הקראים, על כן נראה שגם אביה של המבקשת שאינו מכיר ויודע יחוס אביו וסבו וסבתו רק משמועה רחוקה, גם הוא אינו אלא ספק קראי, ואם כן יש כאן ספק ספקא של ממזר, ועם כל ההיתרים כדעת הנודע ביהודה ודאי שאפשר להתיר לבת להנשא.

ו. ספק באבהות קראי

ובענין זה עוד סניף להקל, אם המבקשת לא נשאה לבעלה הקראי, אלא בנישואין אזרחיים, ולהלכה הרי היא כפנויה שאומרת שבתה בתו של זה, בענין זה נפסקה ההלכה בשו"ע אהע"ז סי' ד' סעיף כ"ו "פנויה שילדה וכו' ואפי' אם אומרת של פלוני הוא ואנו מכירים באותו פלוני שהוא ממזר אין זה הילד אלא ספק, אפי' אם מודה אותו פלוני שנבעלה לו, שכשם שזינתה עם זה כך זינתה עם אחר וכו'", והוסיף שם הרמ"א "ואפי' היתה מיוחדת לו אינה נאמנת עליו", וביארו האחרונים הטעם שהאשה אין בכחה לפסול את בנה, כדין האב, ולעולם הבן ספק ממזר, שכשם שזינתה עם זה כן זינתה עם אחר, ובנמוקי יוסף סוף פרק אלמנה כתב שאפי' בפילגש חיישינן שמא זינתה עם אחר, וכן כתב במרדכי בכתובות, ולדבריהם לעולם הוי ספק ממזר, אם לא באשת איש שברור שאינו מבעלה, ולפי שיטות אלה ודאי שיש להתיר המבקשת משום ספק נוסף שמי אמר לנו שאביה הוא הקראי הרי אמרינן כשם שזינתה עם זה כן זינתה עם אחר, ואמנם הביא

נספחים

האזורי שליט"א ושל כבוד הראשון לציון הרב הראשי לישראל הרב אליהו בקשי דורון שליט"א הריני מצטרף לדעתו של כב' הראש"ל שליט"א להתיר את המבקשת להנשא לבן ישראל, וזאת מבלי לקבוע עמדה ביחס לדינם של הקראים ברוסיה.

נספח א':

החלטת הרה"ג שלמה דיכובסקי שליט"א חבר בית הדין הגדול ירושלים

לאחר עיון בדברים של כבוד חברי בית הדין

בנין

סימן עא

אב

שכט

עקב הדחיפות כמתן החלטה נמנעתי מכתובת נימוקים ואי"ה עוד חזון למועד.

שלמה דיכובסקי

יהודיה מרוסיה שאביה קראי, אבקש תחילה תשובה דחופה, על הידוע לכם בענין, ואח"כ תשובה יותר מפורטת מהמחקרים וכדומה, בכדי לברר הענין כללית.

בברכה,

אליהו בקשי דורון
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

נספח ג':

כבוד רום מעלת כבוד הראשון לציון הרב הראשי לישראל הרב אליהו בקשי דורון שליט"א

אחר תת ברכת החיים והשלום הראויה למעכ"ת הדר"ג שליט"א

במענה לשאלתו נדון קהלת הקראים הנמצאים כהיום במדינת אוקראינה, הנני למסור דברים כהווייתן: שלפי הנתונים ממפקד שנת 1979 הרשומים במשרד הפנים ממדינת אוקראינה נמנים בקהילתם ברחבי המדינה 2600 איש, לעומת זאת הנתונים ממפקד משנת 1989 הרשומים בהנ"ל נמנים 1404 איש, ז. א. שיש להניח שכעבור 8 שנים מאז המפקד האחרון התמעטה קהלתם ל - 600 למרבה, והם נמצאים בחצי האי קרים, ובאודיסה, ובלוצק שבואהלין, ומעט בקייב ובלבוב, בקייב נמנה הקהילה לאחרונה פחות מ - 100 איש.

הנני להוסיף כי בידיעתי שהקראים זכאים בחוק השבות, אך לא ידוע לי איך הם נרשמים במשרד הפנים במדינת ישראל בפרטי הלאום, אם כיהודי או קראי.

בכבוד רב,

הרב יעקב דוב בלייך
רב הראשי לקייב ומדינת אוקראינה

נספח ב':

לכבוד

הרב יעקב דב בלייך
אב"ד אגודת הקהילות היהודיות בחבר העמים
רב ראשי של אוקראינה - קייב

השלום והברכה,

אחדשה"ט כראוי, אבקש את עזרתו בקבלת מידע אודות העדה הקראית ברוסיה, בכדי לברר שאלה הלכתית.

א. האם קיימים היום קהילות של קראים עם בית כנסת וכדומה.

ב. האם הם מקפידים להתחתן דוקא עם בני עמם.

ג. אם ידוע מה עלה בגורלם של העדות שהיו.

ד. אם ידוע איך התיחסו אליהם הקהילות היהודיות בתקופה האחרונה.

ה. יש קובץ ספרותי בשם "סוביאטסקיא" ובו מחקר של ג. פיודורוב הסוקר את תולדות הקראים, בהוצאת האקדמיה למדעים של ברית המועצות, חוברת א' 1948, האם אפשר להשיג את הקובץ, וללמוד ממנו על הקהילה.

ו. כמו בן אם יש מחקרים אחרים שאפשר ללמוד על הקהילה חייה וקשריה עם היהודים.

כיון שהשאלה דחופה לצורך היתר נישואין של

סימן עב

היתר נישואין לבת לאם יהודיה ואב קראי מרוסיה

(המשך לסימן הקודם)

כותרת המאמר בתחומין י"ט, והיא "היתר נישואין לבתו של קראי", כששני ההדגשים העיקרים נמחקו מהכותרת.

כיון שהשאלה היתה דחופה שלחתי התשובה לאחר שהסכימו עמי חברי בבית הדין הגדול, וסברתי שאין עליה עוררין, עד שקראתי התשובה בתחומין המניחה יסוד חדש לאיסורא, שלא שערום הנודע ביהודה והפוסקים האחרים שבהיתרם דנו ונחלקו בבית הדין בתל אביב, כמו כן דברי בענין בת הקראי מרוסיה, וכן יחוס הנקראים כיום קראים ברוסיה שיש ספק ביחוסם כספק נכרים מצד המציאות המוכחת, צוטטה שלא כראוי כאילו כל הספק הוא מצד המחקר שדנו בו הפוסקים אם מקור הקראים ברוסיה הוא כיהודים או נכרים, והנני להבהיר הדברים.

ב. איסור הקראים לא נאמר על בת לאם יהודיה

המחלוקת בבית הדין בת"א היתה אם יש מקום להתיר הבת על פי דברי הנודע ביהודה מהדו"ק סי' ה', שאם הקראי לא נמצא במקום שיש מיעוט קבוע של קראים אזלינן בתר רובא ויש להתירו, והוסיף שם "אם היא בגדולתה כבר היתה במקום הקביעות, והיא בעצמה נסעה משם אין אני לא מהמתירין ולא מהאוסרים, כיון שכמה קדמונים התירו לקבלם אף במקום קביעותם, ולכן איני אומר בזה לא איסור ולא היתר". ולחומר השאלה ודחיפות הענין דן הרה"ג רבי יעקב אליעזרוב שליט"א שיש מקום לסמוך על דברים אלה להקל כיון שיש כאן מצב חמור שאינה יכולה להנשא לאיש, ויש לדון הדבר כדיעבד מאחר ואי אפשר להפרישם וכדומה.

כנגד פסיקה זו כתב הרה"ג רבי אברהם שרמן שליט"א לאסור, מאחר והפוסקים המתירים להשיא

בתחומין י"ח נתפרסמה תשובתי בסימן הקודם, בעקבותיה פורסמה בתחומין י"ט תשובה של הרה"ג רבי אברהם שרמן שליט"א אב"ד בתל אביב בענין היתר נישואין לבתו של קראי, הרוחה תשובתי בענין זה, ואוסרת הבת לבוא בקהל, כשהכותב נתלה באילן גדול שהראה לו תשובתו והסכים עמו לאיסורא, את התשובה קראתי לראשונה בתחומין ולא היתה לי האפשרות לעיין בה, לענות עליה או להסכים עמה כנהוג בין הנושאים ונותנים בהלכה, וכיון שהלכה למעשה היא הנני להבהיר דעתי בנידון.

היתר הנישואין שניתן יצא מתחת ידינו לבקשת בית הדין בת"א שנוקק לה הלכה למעשה. במושב בית דין נחלקו בה הדיינים, ראו בפסיקה שאלה עקרונית, והעבירו אותה בדחיפות אלי כנשיא בית הדין הגדול, וזה לשון החלטתם: "מאחר ובקשת המבקשת והשאלה האם להתירה להנשא לבן ישראל אינה נוגעת לה באופן אישי, אלא לכל עדת הקראים מרוסיה ומקומות אחרים, חוץ מקהילת עדת הקראים במצרים, יש להפנות את הבקשה לנשיא בית הדין הגדול שימנה בית דין מיוחד להכריע בשאלה נכבדה וחמורה זו", עכ"ל.

א. ההיתר התייחס רק לבת לאם יהודיה

בתשובתי עמדתי על כך שאין כאן שאלה של היתר הקראים מרוסיה כפי שנכתב, כיון שהבת נולדה לאם יהודיה ואינה קראית, והשאלה היא רק אם יחוס אביה אוסר אותה, ויש להפריד היתר הבת שמדובר בה מהנושא הכללי של היחס לקראים מרוסיה, החילוק הברור מודגש בכותרת שנתתי לפסק בתחומין, "היתר נישואין לבת ישראלית ואב קראי מרוסיה", כשהדגש הוא שההיתר רק לבת לאם יהודיה ולא לכל הקראים, וההיתר מתייחס לקראי מרוסיה, שדנתי ביחוסם בתקופה האחרונה כספק נכרים. והנה במתכוון או שלא במתכוון שונתה

מחודשת זו תלה בדברי הגר"א והמבי"ט שדימו איסור הקראים לאיסור הכותים.

והנה גם באיסור הכותים אין כל הוכחה שאסרו אותם באיסור ודאי ולא כספק ממזרים כפי שציין שם בתשובה, ועכ"פ באיסור הקראים לא נזכרה גזירה זו, ומה שנזכר שאסרו אותם ככותים, הוא משום שהתרחקו מהמצוות, כמבואר בתשובת רבינו שמשון המובאת בבית יוסף, ולא עשאו כודאי אלא כספק ממזרים בלבד, והדבר מוכח בפוסקים כפי שנבאר.

סברא חדשה זו שאיסור הקראים הוא כודאי ממזר ואין לדונם כספק ממזר ולהתירם, אינה רק בסתירה לדברי הנודע ביהודה, גם כל החולקים עליו הלכה למעשה שהביאם השדי חמד, דנו רק אם יש להתיר הקראים שיש לסמוך עליהם שיקבלו דברי חבירות או שיש להרחיקם, ואם יש לעשות מעשה כסברת הנודע ביהודה, אולם לא הזכירו ולא עלה על דעתם שיש בגזירת הקראים משום איסור ממזר ודאי, ואין להתירם מספק, כמבואר בקונטרס בשדי חמד שם. כמו כן לסברא זו אין לחלק בין קראי מצרים לקראי רוסיה, שהרי כשגזרו עליהם מקורם היה לא במצרים ולא ברוסיה, ואם איסורם הוא כגזירה מטעם ממזרות ככותים, מה החילוק בין קראי מצרים לקראי רוסיה, הרי כל החילוק הוא משום שקראי מצרים מדקדקים במצוות ומקבלים דברי חבירות כמבואר בורע אברהם ועוד, ועל כן התירום.

זאת ועוד, השאלה נשלחה לבית הדין רק משום שהאב קראי מרוסיה, כפי שהודגש בתשובה הראשונה, לפי שבענין קראי מצרים נוהגים בארץ להתירם על פי פסקו של הגר"ע יוסף שליט"א שהביא עדות שנהגו במצרים להתירם כשמקבלים דברי חבירות, ולפי הסברא במאמר אין סברא לחלק, וגם קראי מצרים אסורים משום שגזרו עליהם ועשו ספיקם כודאי ממזרים. ויש לציין שגם האוסרים את קראי מצרים מלבוא בקהל, וכראשם תשובת מהר"ש גביוון, הטעם הוא משום שקדושיהם קדושין ונשותיהם כאשת איש, וכיון שאינם מגרשים בגט כשר בניהם ממזרים. והמעין בתשובות בארוכה, רואה שהדין בהלכה שם הוא אם קידושיהן קידושין כשרים, כיון שפסולים לעדות, או שיש לחשוש לדור הראשון שנשאו כדת ונתגרשו, או שבשעת הקידושין היו עמהם גם יהודים כשרים לעדות וכדומה, ואף

הקראים דנו בקראים של מצרים שקבלו עליהם דברי חבירות, ולא על הקראים מרוסיה, וצטט דברי הזרע אברהם יו"ד סימן כ"ז ועוד, שיש חילוק בין הקראים במצרים שהיו מדקדקים במצוות לבין הקראים ברוסיה, כמו כן צטט בהרחבה את השאלה שמביא השדי חמד שדנו בה שלשה גדולי עולם אם יש להתיר בדיעבד לבן ישראל להנשא לבת מעדת הקראים על סמך דברי הנודע ביהודה, והסיק שם שכיון שלא עשו מעשה ולא הסכימו להתיר להשיאם לכתחילה, גם בנידון דידן אין להתירם להנשא ואין לראות המצב כדיעבד.

והנה ברור שכל דבריהם אמורים על נישואין לבת קראית, ולא על בת לאם יהודיה, שיהודיה היא ורק אביה קראי, שבה הדין אם אביה דינו כספק ממזר שפוסל בתו. בתשובת הגדולים אם לפסוק כנודע ביהודה עיקר השאלה היתה אם לסמוך על כך שיקבלו דברי חבירות ויפקעו עצמם מהקראים, או שאין לסמוך עליהם כפי שמפורש בשדי חמד שם. כמו כן דנו לאסור מאחר ואם יתירו הקראית שאינה במקום קביעות ילמדו מכך שהקראים מותרים, ורק משום כך נסתפקו וחששו לעשות מעשה להשיאם מחומר האיסור של קירוב הקראים, אולם ביהודיה דידן שאינה קראית ומעולם לא חונכה ולא עשתה כמעשיהם, שאלתה היא שאלת יחוס של בת ספק ממזר, ובזה לא נחלקו על הנודע ביהודה שכשהיא שלא במקום קביעות אין חשש, כפי שביארנו. ומה שאינה שומרת מצוות אין בכך לעכב נישואיה, ככל יהודיה שאינה שומרת מצוות, ורק בקראים הנוהגים במנהגי הקראים, הרחיקו אותם ככותים והתנו ההיתר בקבלת חבירות.

ג. האמנם איסור הקראים הוא מחמת גזירה ולא מחמת ספק

והנה בתשובתו בתחומין דן הרה"ג רבי אברהם שרמן שליט"א לאסור מטעם חדש שאיסור הקראים אינו רק משום ספק ממזרות, אלא שגזרו עליהם ועשאו כודאי ממזר על מנת להרחיקם, ועל כן אין לדון להתירם מטעם הלך אחר הרוב, במקום שאין מיעוט קראים קבוע כסברת הנודע ביהודה, וכן אין לצרף להתירם ע"י ספק נוסף כספק נכרים, כיון שהגזירה לכתחילה היתה לעשות ספיקם כודאי ממזר, ולאוסרים מכת גזירת חז"ל ולא מספק. סברא

אחד מגדולי הפוסקים בענין זה, לא מזכיר גזירה שעשאו כודאי ממזרים, מלבד הכלל הברור שיש להרחיקם כמינים וממרים שהתרחקו מדת ישראל כל עוד לא קבלו עליהם דברי חבירות. הפוסקים המתירים הביאו עדויות ברורות שגדולי עולם עשו מעשה והתירו קראים במצרים לבוא בקהל אחר שקבלו עליהם דברי חבירות, על מעשים אלה כתבו האוסרים שאין ללמוד מהקראים בדורות הראשונים בתקופת ר' אברהם בן הרמב"ם וכדומה, כיון שהיו יותר קרובים לדת ישראל והסכימו לקבלם, מה שאין כן בדורות האחרונים, שהתרחקו מאוד מדת ישראל, עד שהרחיקום ולא הסכימו לקבלם גם אם יאמרו שמקבלים עליהם דברי חבירות, ואם גזרו עליהם ככותים אין מקום לחלק בין דורות ראשונים לאחרונים.

מלבד זאת שדעת רבים וטובים שגם בגזירות הכותים לא עשו ספק כודאי, ודינם רק כספק כותים, יש לחלק בין הכותים שיש לנו מקור מפורש שגזרו עליהם חכמים כמבואר בגמרא, לקראים שאסרום חכמים והרחיקום מהטעמים שהזכירו, אבל לא נזכרה גזירה או איסור מחודש שנתנו בהם, ואין הטעם רק כפי שצוין בהערותיו של הרב שרמן שהשאלה אם יש כח ביד חכמים שאחר התלמוד לגזור גזירות, וגם אם יש כח, היה צריך להיות מקור לגזירה חדשה עם גדרים חדשים, ובראשונים לא נזכר אלא שיש להרחיקם והסיבות לכך, ולא מצינו שגזרו ודנו בהם דין מחודש מכח גזירה, ועובדה היא שיש שהתירום, ואם גזירה ודין חדש הוא, היה צריך להשמע ולהעשות בהכרזה ובמנין.

מלבד זאת יש טעם ברור לחלק בין איסור הקראים לאיסור הכותים, כפי שכתב המהר"י קסטרו זצ"ל בשו"ת אהלי יעקב סי' ל"ג שאצל הכותים נקבע האיסור והיתה מציאות ברורה, לכך אסרו רבי אליעזר בקידושין וגזרו עליהם, מה שאין כן אצל הקראים שלא נקבע איסורם, כי לא נתערב בהם ודאי ממזר.

את דברי הגר"א שציין באיסור הקראים את המקורות לאיסור הכותים, יש לבאר בפשטות שמלבד איסור החיתון מצד ספק ממזרות, אסרו הקראים ככותים, והרחיקו אותם כמומרים גמורים, ואף עשאו כגויים גמורים, כמו הכותים, ונפק"מ לענין הלואה בריבית שנחלקו בה מרן והש"ך בסימן קנ"ט סק"ו, וכן אם יינם יין נסך כמבואר בש"ך בנקודת הכסף יו"ד סימן קכ"ד, ונפק"מ גם לענין יבום, ועיין בשו"ת המב"ט ובשו"ת רבי בצלאל אשכנזי שדנו אם דינם ככותים לענין זה.

ד. הרחקת הקראים מצד מעשיהם

וכן מה שדייק לשון הרמ"א בסימן ד' "הקראים אסור להתחתן בהם וכולם הם ספק ממזרים, ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור", אין הכוונה שאין מקבלים אותם רק מטעם ספק ממזרים, אלא משום שהתרחקו מדת ישראל, ויש להזהר בהם שגם אם יבואו בודדים ויגידו שחוזרים בהם, אין להאמין להם, ויש לדחותם מחשש שע"י כך יחזרו ויחדירו דעותיהם ושיטותיהם בעם ישראל, ובבית שמואל

לחומר הענין עברתי על רוב תשובות האוסרים את הקראים, ובהם שו"ת אהלי יעקב סי' ל"ג שהביא דברי הר"ש גביוון, שו"ת כפי אהרן ותעלומות לב סימנים ה' ו' ז', שו"ת יעבץ ח"ב סי' קנ"ב, שו"ת הרא"ם סי' נ"ח, שו"ת הרש"ך סי' ט"ו ועוד, ולא מצאתי שהזכירו או רמזו שיש באיסורם יותר מספק ממזר, או שגזרו על ספיקם כודאי שאין לצרף אליו ספיקות. מלבד שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' מ' שלמד כן, ותמה על הנודע ביהודה בזה. האחרונים הדגישו את החומרא שבמעשיהם ושיטתם עד שאין לקרבם, ויש להרחיקם ככל האפשר ואפי' להמנע מלקבלם כשיסכימו לחזור בתשובה ולקבל דברי חבירות, אולם באשר ליחוסם הזכירו רק שיש בהם ספק ממזרות ותו לא, ואפי' בתשובת רב נהוראי גאון שממנו יסוד ופנה להרחקתם, כתב שאם היו באים אבות וחוזרים ומקבלים עול מצוות כשאר בני ישראל יקבלו אותם אחר בדיקה שנולדו בכשרות.

את הסברא החדשה שלא נזכרה אף בגדולי המחמירים בענין הקראים, תלה הרה"ג אברהם שרמן שליט"א בדברי ביאור הגר"א שהזכיר באיסור הקראים את דברי הגמ' בקידושין אודות הכותים ואת דברי הרמב"ם והשו"ע אודות הצדוקים, וכתב שגם הב"י השווה את איסור הקראים לאיסור הכותים, וכן בשו"ת המב"ט סי' ל"ז דימה איסורם לאיסור כותים, ולאחר שחקר מה היא גזירת הכותים אם כספק ממזר או כגזירה שאסרה ספק כודאי, הסיק שגם איסור הקראים גזרו בהם ספק כודאי, והנה

ה. החשבות המיעוט הקראי בארץ כקבוע

הטענה שגם לסכרת הנודע ביהודה אין מקום להתיר בנידון דידן כיון שהבת כיום נמצאת בארץ וכן אביה, ובארץ יש מיעוט קבוע של קראים במקום מגוריהם בחולון, וגם לדברי הנודע ביהודה מי שפירש מהרוב והגיע למקום שיש בו מיעוט קבוע, אין הולכים אחר הרוב, אינה טענה, שהרי ברור שאין להחשיב הקראים ממזרים שנהגו בארץ להתירם, למיעוט קבוע שיאסור הקראי מרוסיה, וגם המחמירים בקראי מצרים, חילקו ביניהם לבין קראי רוסיה, ודנו עליהם בנפרד. זאת ועוד, לא כל הארץ תחשב מקום קביעות בגלל השיכון בחולון, ובמקום מגורי הבת או אביה אין מיעוט קבוע של קראים.

ו. הקראים ברוסיה הם ספק נכרים

והנה הסמיכה החשובה להיתר בת הקראי שהוספתי היא, שלמרות שהבת שמעה מאביה שהוא קראי אין זה אלא ספק, משום ששמע זאת רק מאמו, ואין לכך כל סימוכין אחרים, ובהיות וברור שאין מכאן כל הוכחה שאמו גם היא היתה קראית, הרי היא ספק קראית ספק גויה, כיון שגם בת לאב קראי נחשבת קראית ברוסיה וכך כותבים בתעודת הזהות וכדומה, מטעם זה כתבתי שיש לדון כיום על כל הקראים מרוסיה שהם ספק גויים, ואיסורם הוא היתרם, שהספק נוכרים מתירם מספק ממזר.

במאמרי הבאתי את דברי הגר"ח מבריסק זצ"ל שאמר שיש להחמיר על קראי רוסיה כספק נכרים, כיון שנתערבו בהם נכרים בגירות שאינה מועילה וכדומה, ואת סכרת החוקרים שלא ברור מוצאם של קראי רוסיה, ואמנם הגר"ע יוסף שליט"א הוכיח בענין קראי מצרים שאין בהם ספק נכרים לפי שהפוסקים התירו למול בניהם גם בשבת, עכ"פ הדברים אמורים על קראי מצרים שידוע שלא נתערבו בהם גויים, וכתב שם הגר"א שרמן שהציג סברא זו בפני הגר"ש אלישיב שליט"א שיש בקראי רוסיה ספק גויים, וכתב שלמרות שצטט בפניו הדברים בשם השאלת יעבץ והגר"ח מבריסק זצ"ל, דחה הדברים ואמר "שלא ידוע חשש זה של נכרים שנתערבו בין הקראים".

ביאר שגם אם ירצו לחזור בתשובה ושנקבלם גם ללא שינשאו מחשש פסול ספק ממזר, אין לקבלם כדי שלא יטמעו וירכו ממזרים בישראל, וכן ביאר דברי הרמ"א בספר אפי רבכ"י ובספר בית הלל. ויש לדייק היטב בתשובת רבינו שמשון שהביא הב"י שהיא המקור להרחקתם של הכותים, וכן בדברי הרמ"א, שיש להפריד בין הרחקתם מצד דעותיהם ומעשיהם ובין איסור היחוס מצד ספק ממזרות העומד בפני עצמו, וז"ל רבינו שמשון "מאחר שהם כופרים בתורה שבעל פה ומחללים את המועדות ואוכלים חמץ בפסח וכו' ואלו ששנו ושלשו באיולתם כבר אמרו אסור לישא בת עם הארץ שהם שקץ וכו', ועוד שקידושיהם מן התורה וכשמגרשין גשותיהם אין מגרשין מן התורה ונשאות לאחרים והבנים ממזרים מאשת איש", עכ"ל. ומבואר שגם מבלי חשש איסור ממזרות אסרום והרחיקום, ובנוסף לריחוק זה יש להם איסור חיתון משום ממזרות, ולא שעצם הריחוק היה מטעם ספק ממזרות.

וביאר האחרונים הדברים, שיש דין ריחוק על הקראים ועל כך הזכיר הרמ"א שאין מקבלים אותם גם אם ירצו לחזור, לפי שהרחיקום כמו כותים, ועוד שגם אם יחזרו אין להשיאם מטעם ספק ממזרות, ואמנם הרמ"א הקדים איסור הממזרות, ואח"כ כתב שאם ירצו לחזור לא מקבלים אותם, כיון שבאבן העזר נאמרה ההלכה כחלק מהלכות אישות, על כן הקדים הרמ"א את דין הממזרות, אולם אין הפירוש שזה גזירה חדשה משום ספק ממזרות, כפי שהבין הגר"א שרמן שליט"א, אלא כפי שמפורש בתשובת רבינו שמשון, שהרחקתם מצד מעשיהם היא עד כדי שגם אם ירצו לחזור אין לקבלם, ועוד שיש בהם ספק ממזרות, כך ביאר האחרונים את דברי הרמ"א וכדברי הבית שמואל, כך שאין לתלות הסברא החדשה לחומרא לא בדברי הרמ"א, לא בדברי הגר"א ולא בדברי המבי"ט שהשוו הקראים לכותים. עכ"פ גם אם יש מקום לריחוק הקראים שלא לצרף אפי' ספיקות אחרות, הדברים אמורים בקראים שאמרו לרחקם, ולא בבת לאם יהודיה שמצוים אנו לקרבה ולהחזירה לחיק היהדות, גם אם נולדה לאב קראי, בפרט שלא אמה ואפי' לא אביה התנהגו כדת הקראים שיש לרחקם, ורק שמעה על יחוסו של אביה ששמע מאמו, ואין להחמיר עליה כנגד רוב הפוסקים בסברא חדשה עד כדי שלא תוכל להנשא לא לישראל לא עכו"ם ולא לקראי.

שיחוס הקראי אינו אלא ספק משמועה ששמע מאמו, ויש לצרף ספק נכרי להיתר ספק הממזר של אבי המבקשת.

ז. מצבה של המבקשת נחשב כדיעבד

מה שכתב הגר"א שרמן שאין כאן ענין של דיעבד, לפי שעדין לא נישאה, ואין להתחשב בכך שאם לא נתיר לה תשאר במצב או תמיר דתה, ואף שבת זו אין לה תקנה עולמית להנשא על פי ההלכה, אין להתירה לפי שאכן כך גזרו חכמים שהקראים אינם מתאחים לעולם, ואין לרחם עליהם ולקרובם. במחילה מכת"ר יש לזכור היטב שלא בקראית עסקינן, ולא בבת לאם יהודיה שחיה עם קראי שעשה כמעשיהם, מדובר בבת ישראל שאמה מחוסר ברירה וחוסר ידיעה בגלות המרה נשאה לאביה וילדה בת ישראל גמורה שמצוים אנו לקרבה להחיותה, ובודאי לדאוג להצילה מאיסור עגינות עולמי, ואם הקראים אינם מתאחים, בת יהודיה שבשווג אביה קראי, מצוים אנו לעשות ככל האפשר להצילה מעגינותה, ואם שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל, אף היא אחת מהם, ויהא חלקי בין המתירים בת ישראל מעיגון חמור ביותר על דעת רוב הפוסקים, ולא מהאוסרים בת ישראל מלהנשא עולמית, על פי סברא שאינה מוכחת ולא נזכרה בפוסקים.

והנה בענין הקראים שבאים היום מרוסיה דוגמת אבי הבת שדנים בה, אין פה שאלה של סברא אלא מציאות מוכחת שהם ספק קראים ספק גויים, משום שהם עצמם אין להם כל מידע ברור על יחוסם, דוגמת האב שאמו אמרה לו שהוא קראי, הקראים ברוסיה בדורות האחרונים אין להם כל מסגרת דתית השומרת על יחוסם, המספרים מוכיחים שהקראים התבוללו עד שמספרם הרשום קטן ביותר, ואין כל סיבה ורצון לקראי להנשא עם קראית וברובם נישאים לנכרים, השלטון ברוסיה ברישום מחשיב קראי בן לאב לקראי ולא לאם קראית, וכפי שביררתי אצל רבני רוסיה, ובשלטונות שם, זה למעלה מחמישים שנה שאין כל מסגרת או מידע השומר על יחוס הקראים ומשום כך נכחדו, כך שהמציאות מוכיחה שגם מי שקורא עצמו קראי, אינו אלא ספק קראי ספק נכרי, אלא א"כ יבורר שאמו ואם אמו קראית ולא נכרית, וסביר שבדרך זו יש לצרף להיתר להתיר קראים מרוסיה דוגמת ההיתר שניתן לבת שאביה רק שמע שהוא קראי מבלי כל ברור, והמציאות היוצרת ספק, אינה צריכה מקורות או אישור, ומי כמונו יושבי על מדין יודעים שחלק גדול ממי שמוחזקים יהודים מעולי רוסיה ורשומים כיהודים, אינם אלא נכרים לפי שאמם נכריה, וק"ו לקראים שלא שמרו על יחוסם, כך שבודאי בנידון דידן שברור לנו

סימן עג

אופן כתיבת שם סלבדור בגט

שנכתב ונקרא בלע"ז עם אות v כמו שהוא בעצמו מביא שם במקום השם SILVIO עם ו' אחת במקום ב'.

היות והאשה היא ישראלית וכנראה תחזור לגור בארץ אחרי הגירושין, רצוני לדעת ראשית כל אם אכן המנהג בא"י הוא לכתוב השם הנ"ל כהוראת השם החדש ואם אכן המנהג כך האם כדאי לנו להתייחס למנהג הנ"ל כדי שלא יפקדון על הגט כשתראה את תעודת הגירושין ומעשה בית הדין

לכבוד מו"ר

עט"ר מרן הראשון לציון הגאון ר' אליהו בקשי דורון שליט"א

בעז"ה שבוע הבא יש לנו לסדר גט ושם הבעל בשפה הספרדית הוא SALADOR וקוראים לו באנגלית SALVI. לפי המבטא שלנו היינו כותבים סאלוואדור וגם סאלווי עם ב' וויין בלי שום היסוס, אבל ידוע לי שהרבה ממסדרי הגיטין בא"י כותבים את השם הנ"ל כפי הוראת בעל השם חדש באותו שם באיטלקית סאלבאטור עם ב' ולא עם שני וויין גם